

LBRIS

We know
books

JOANNE BERRY

Totul despre Pompei

Conține 318 ilustrații, din care 275 color

enciclopedia rao

Introducere:

Contextul geografic și cultural 6

I DEZASTRU ÎN UMBRA VEZUVIULUI 16

Vulcanul 18

Erupția vulcanului în anul 79 d.Hr. 20

Urmările erupției 28

Conservarea orașelor Pompei și Herculaneum 30

Alte situri îngropate de Vezuviu în 79 d.Hr. 32

II REGĂSIREA TRECUTULUI ÎNGROPAT 34

Primele săpături 36

Karl Weber și Vila Papirusurilor 42

Reînceperea lucrărilor 46

O perioadă de tumult 50

Unirea Italiei și influența lui Giuseppe Fiorelli 52

Evenimente la sfârșit de secol XIX 56

Amedeo Maiuri și „Nuovi Scavi“ 60

Evenimente și schimbări postbelice 62

III NAȘTEREA ȘI DEZVOLTAREA UNUI ORAȘ 64

Originea și evoluția Pompeiului din perspectiva
tradițională 66

Campania înainte de întemeierea Pompeiului:
context cultural 70

Întemeierea Pompeiului 72

Romanii în golful Napoli 78

Secolul I î.Hr. 84

IV OAMENII DIN POMPEI 86

Locuitorii Pompeiului 88

Clasele sociale ale orașului 90

Medalion prima pagină Portretul unui tânăr citind
un pergament, Herculaneum

Pagina de titlu Narcis admirându-și imaginea
reflectată, pictură murată din Casa lui Loricus
Tiburtinus (II.2.2).

Pagina curentă Peisaj pictat din Casa Ceii (I.6.15).

Joanne Berry

The Complete Pompeii

© 2007 Thames & Hudson Ltd, Londra

Grupul Editorial RAO

str. Turda nr. 117-119, sector 1, București
www.raobooks.com; www.rao.ro

Joanne Berry

Totul despre Pompeii

© Enciclopedia RAO 2008.

pentru versiunea în limba română

Traducere din limba engleză

FLORENTINA RAHIRA

Orice reproducere sau preluare parțială
sau integrală, prin orice mijloc, a acestui text și/sau
a iconografiei cuprinse în lucrarea de față este strict
interzisă, acestea fiind proprietatea exclusivă a
editorului.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Berry, Joanne

Totul despre Pompeii / Joanne Berry; trad. Florentina

Rahira. - București: Enciclopedia RAO, 2008

Index

ISBN 978-973-717-333-1

I Rahira, Florentina (trad.)

902(450 Pompeii)

Tipărit în Singapore

ISBN 987-973-717-333-1

Ritualul de înmormântare 92
Mărturii ale graffiti și ale altor scrieri 102

Pompeiul erotic 106
Femeile din Pompei 112

V VIAȚA PUBLICĂ 120

Structura politică a Pompeiului 122
Politica clădirilor publice 124
Clădirile cetățenești din for 126
Politică și propagandă 131
Teatrele din Herculaneum și Pompei 134
Luptele de gladiatori 140
Amfiteatru 146
Băi publice 150

VI LOCUINȚE ȘI SOCIETATE 154

Locuința romană ideală 156
Rolul căminului în societatea romană 158
Mozaicuri 162
Pictura murală 168
Artefacte domestice 178
Grădini 180

VII ZEI, TEMPLE ȘI CULTE 186

Zei preromani și temple 188
Religie publică și temple
în perioada romană 192

Cultul imperial 196

Interesul public
pentru religie 198

Religii misterice și culte „străine“ 200
Religia domestică 207

VIII VIAȚA ECONOMICĂ LA POMPEI 210

Teritoriul rural și agricultura 212
Agricultura între zidurile cetății 216
Meșteșug și comerț în Pompei 219
Prăvălii și piețe 228
Taverne și hanuri 230

IX ULTIMII ANI AI POMPEIULUI 234

Impactul cutremurului din 63 d.Hr. 236
Viața în Pompei între 63 și 79 d.Hr. 242

Vizitarea Pompeiului 244

Alte lucrări în domeniu 245

Mulțumiri 251

Credite fotografice 251

Sursele citatelor 252

Indice 252

LBRIS | We know books

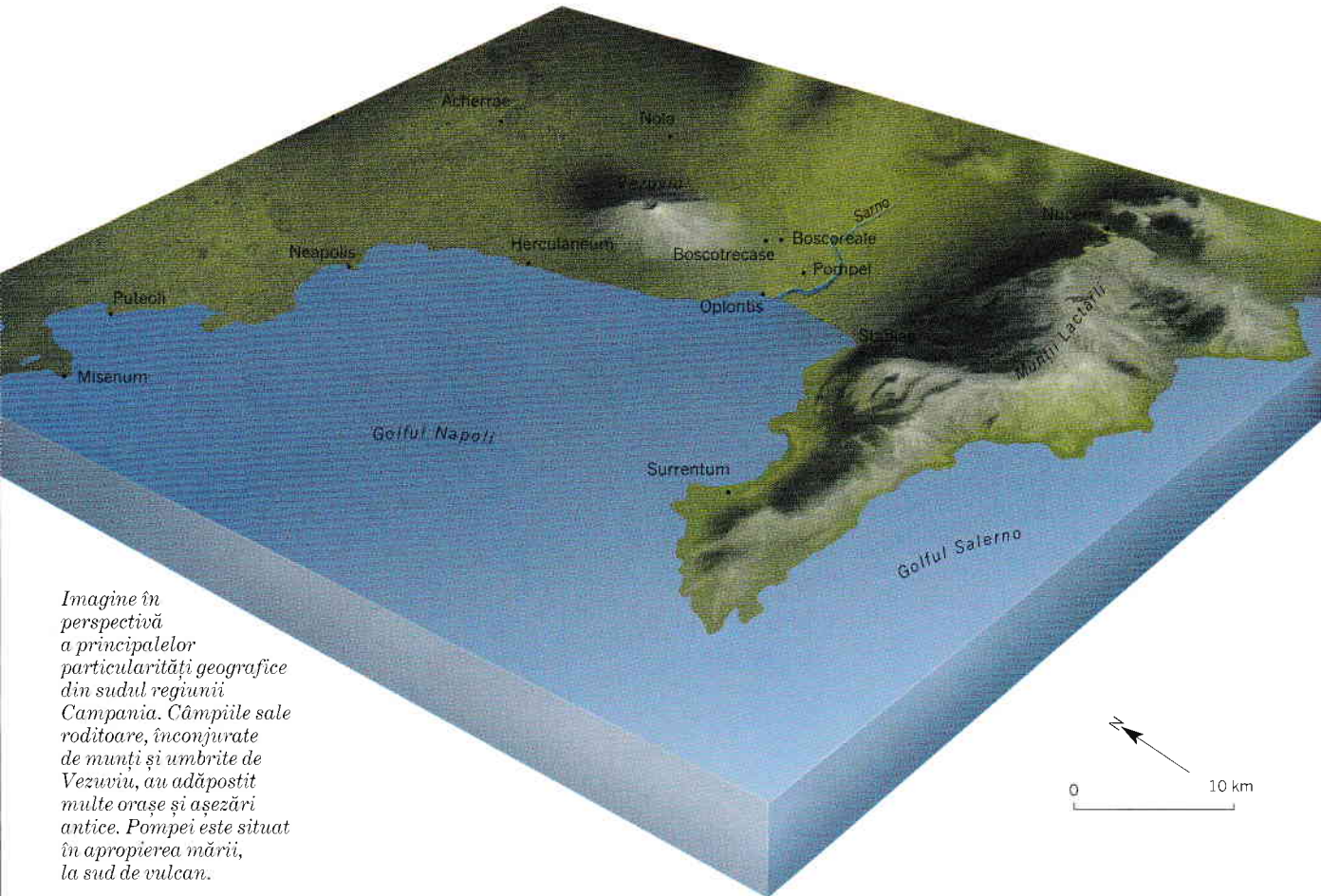
Introducere: contextul geografic și cultural

(Alături) Pompei se află la 10 km depărtare de Vezuviu. Până în prezent, 42 de hectare din acest oraș antic au fost eliberate de sub cenușa care l-a îngropat în anul 79 d.Hr.

INDISCUTABIL, POMPEIUL ESTE CEL MAI CUNOSCUT sit arheologic din lume. Aici s-a născut acum 250 de ani disciplina modernă numită „arheologie“, iar proporțiile atinse de excavări și descoperirile remarcabile fac peste două milioane și jumătate de turiști să viziteze orașul anual. Vizitatorii sunt surprinși de mărimea orașului – 66 de hectare –, ceea ce înseamnă că aceia care revin vor descoperi alte lucruri noi odată ce i-au trecut porțile.

În Antichitate, importanța Pompeiului era mai puțin evidențiată. Mic oraș de provincie în perioada sa de sfârșit, era unul dintre multe altele din umbra Vezuviului, pe întinsa regiune a Campaniei. Campania era cea vestită pe acele vremuri, și nu orașul Pompei. Hotarele

Campaniei de azi s-au modificat, dar, în linii mari, Campania antică era delimitată la nord de Munții Aurunci, la est de Apenini și la sud de poalele munților ce se continuă până în Peninsula Sorrentină. Era formată astfel dintr-o câmpie roditoare înconjurată de munți și mare și străbătută de râul Volturno. Alte râuri mai mici, Clanius, Sarno, Sebethus și Savo, alimentau câmpia. Frumusețea și rodnicia regiunii erau renumite și în stare să producă trei sau patru recolte pe an. Autorii antici menționau în special secara, grâul și meiul ca recolte bune, precum și fructele sau legumele. Pe pantele Vezuviului sau pe munții din împrejurimi creșteau îndeosebi măslina, iar anumite soiuri de vin din Campania erau faimoase în societatea romană, la fel cum era și parfumul de trandafiri. Drept urmare, regiunea era masiv populată și exploatată. Pompeiul făcea parte astfel dintr-o rețea de orașe și metropole cu ferme periferice și proprietăți conectate printr-un sistem extins de drumuri.

Imagine în perspectivă a principalelor particularități geografice din sudul regiunii Campania. Câmpiile sale roditoare, înconjurată de munți și umbrite de Vezuviu, au adăpostit multe orașe și așezări antice. Pompei este situat în apropierea mării, la sud de vulcan.

LBRIS

We know
books

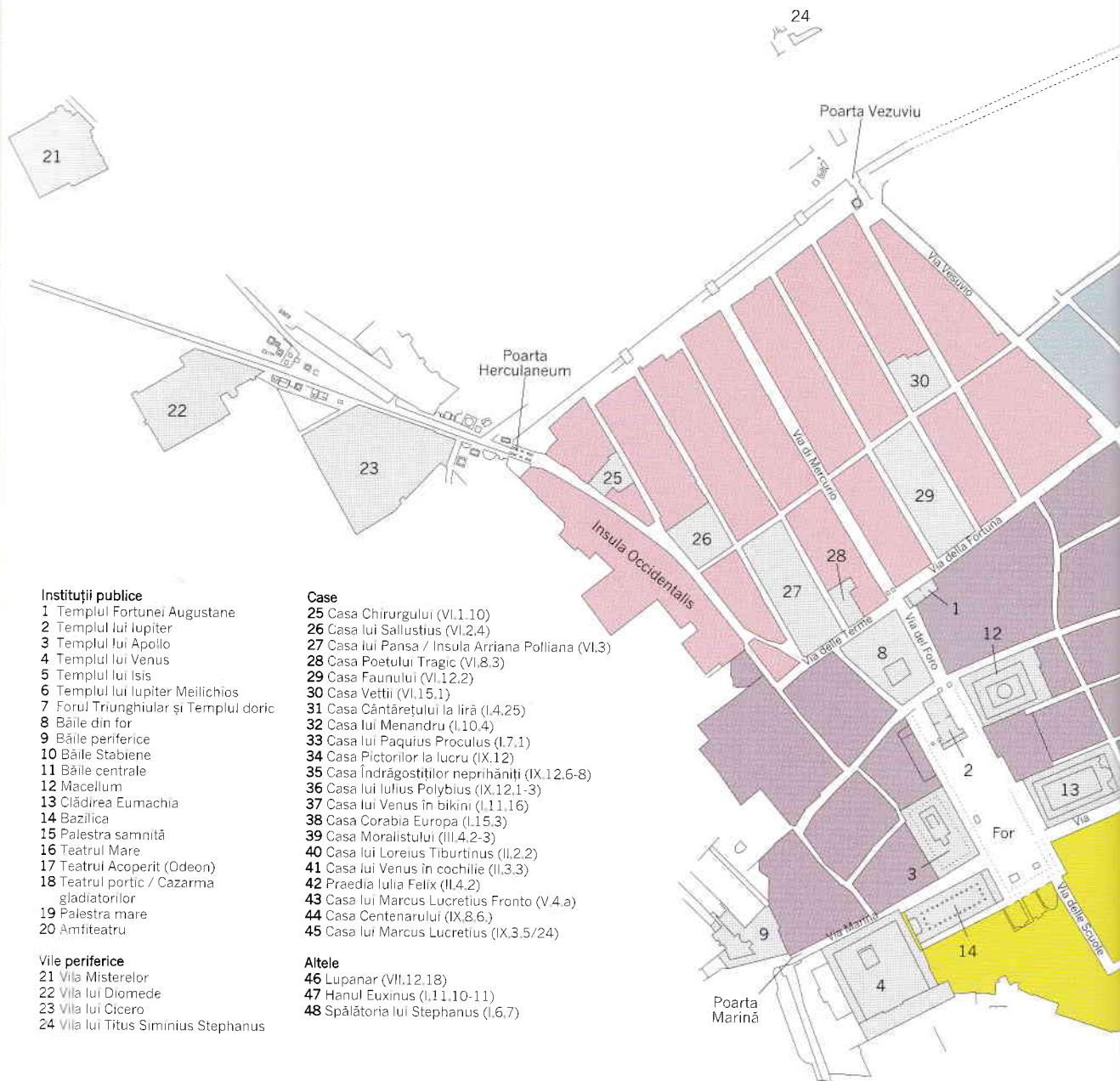

Planul orașului Pompei

Orașele romane erau împărțite în cartiere, așa-numite *vici* (*vicus* la singular). Când Pompei a devenit colonie romană, aceste *vici* – fiecare cu magistrații săi – erau deja întemeiate, după un sistem existent în Roma.

Din păcate, se cunosc doar numele a câtorva *vici* din Pompei. S-au descoperit doar șase anunțuri electorale cu referire la „Forenses”, „Campanienses”, „Salinienses” și „Urbulanenses”. Campanienses ar fi fost locuitorii districtului Poarta Campana (adică Poarta Nola), Salinienses

ar fi locuit în zona Poarta Saliniensis (adică Poarta Herculaneeum), iar Urbulanenses, în zona Poarta Urbulana (Poarta Sarno). Forensienses nu au fost localizați, dar, urmând alte exemple, se presupune că au fost organizate și alte districte în apropiere de porțile orașului. Este posibil ca Pompeiul să fi avut mult mai multe districte, dar nu se știu numele și poziția lor geografică. S-a încercat identificarea districtelor în funcție de localizarea altarelor stradale și a fântânilor (pornind de la presupunerea că în fiecare district

Instituții publice

- 1 Templul Fortunei Augustane
- 2 Templul lui Iupiter
- 3 Templul lui Apollo
- 4 Templul lui Venus
- 5 Templul lui Isis
- 6 Templul lui Iupiter Melichios
- 7 Forul Triunghiular și Templul doric
- 8 Băile din for
- 9 Băile periferice
- 10 Băile Stabiene
- 11 Băile centrale
- 12 Macellum
- 13 Clădirea Eumachia
- 14 Bazilica
- 15 Palestra samnită
- 16 Teatrul Mare
- 17 Teatrul Acoperit (Odeon)
- 18 Teatrul portic / Cazarma gladiatorilor
- 19 Palestra mare
- 20 Amfiteatru

Vile periferice

- 21 Vila Misterelor
- 22 Vila lui Diomedea
- 23 Vila lui Cicero
- 24 Vila lui Titus Siminius Stephanus

Case

- 25 Casa Chirurghului (VI.1.10)
- 26 Casa lui Sallustius (VI.2.4)
- 27 Casa lui Pansa / Insula Arriana Polliana (VI.3)
- 28 Casa Poetului Tragic (VI.8.3)
- 29 Casa Faunului (VI.12.2)
- 30 Casa Vettii (VI.15.1)
- 31 Casa Cântărețului la liră (I.4.25)
- 32 Casa lui Menandru (I.10.4)
- 33 Casa lui Paquius Proculus (I.7.1)
- 34 Casa Pictorilor la lucru (IX.12)
- 35 Casa Îndrăgostiților neprihăniți (IX.12.6-8)
- 36 Casa lui Iulius Polybius (IX.12.1-3)
- 37 Casa lui Venus în bikini (I.11.16)
- 38 Casa Corabia Europa (I.15.3)
- 39 Casa Moralistului (III.4.2-3)
- 40 Casa lui Loreius Tiburtinus (II.2.2)
- 41 Casa lui Venus în cochilie (II.3.3)
- 42 Praedia Iulia Felix (II.4.2)
- 43 Casa lui Marcus Lucretius Fronto (V.4.a)
- 44 Casa Centenarului (IX.8.6.)
- 45 Casa lui Marcus Lucretius (IX.3.5/24)

Alte

- 46 Lupanar (VII.12.18)
- 47 Hanul Euxinus (I.11.10-11)
- 48 Spălătoria lui Stephanus (I.6.7)

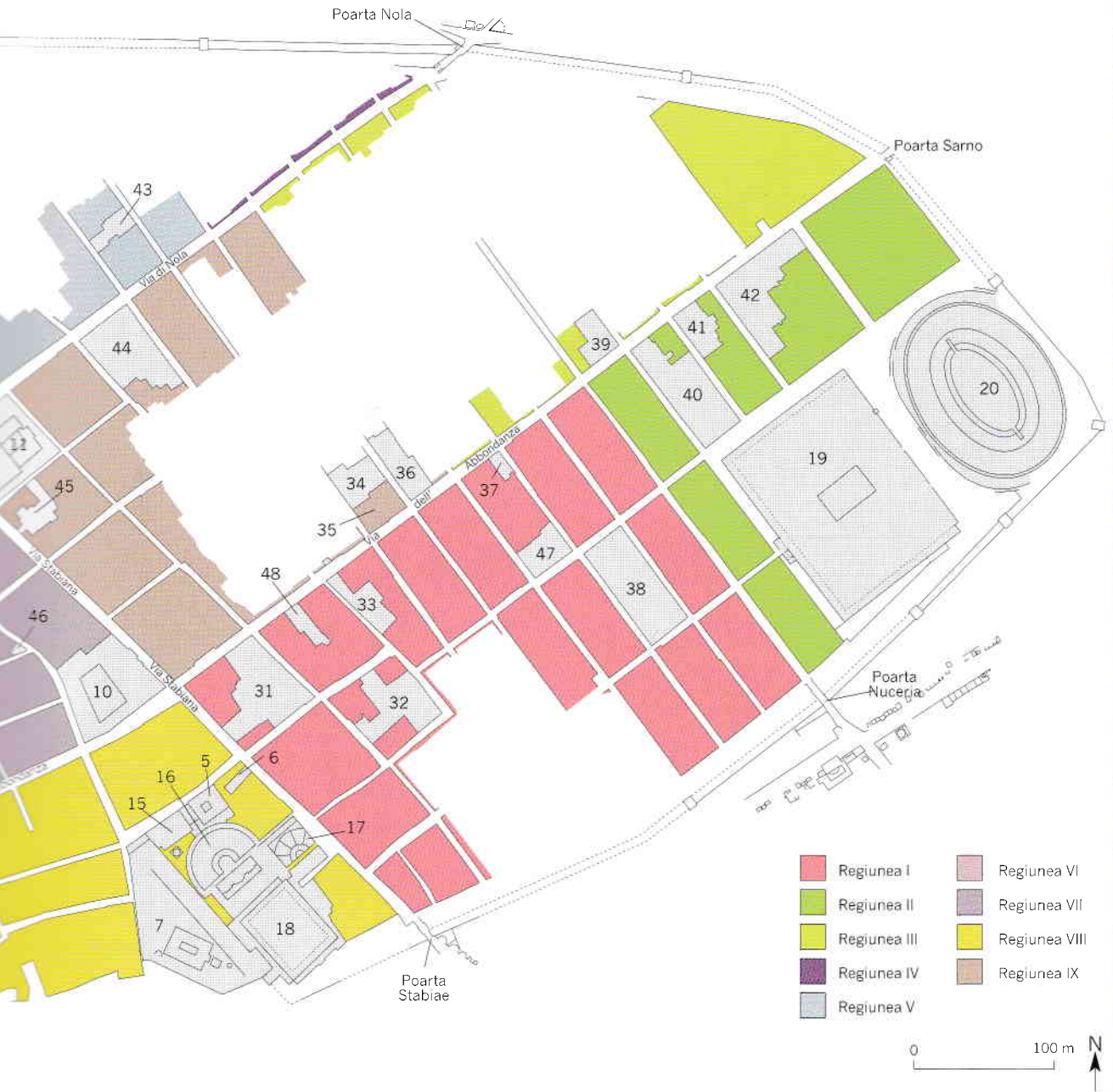
erau un altar și o fântână), dar rezultatele sunt imposibil de confirmat.

Cum se citește planul

Pentru a localiza mai ușor anumite instituții și clădiri, au fost aplicate convenții moderne asupra planului orașului Pompei încă din perioada de sfârșit a secolului XIX. Pompeiul a fost împărțit în nouă regiuni. Fiecărui grup separat de clădiri dintr-o regiune, denumită „insulă”, i s-a alocat un

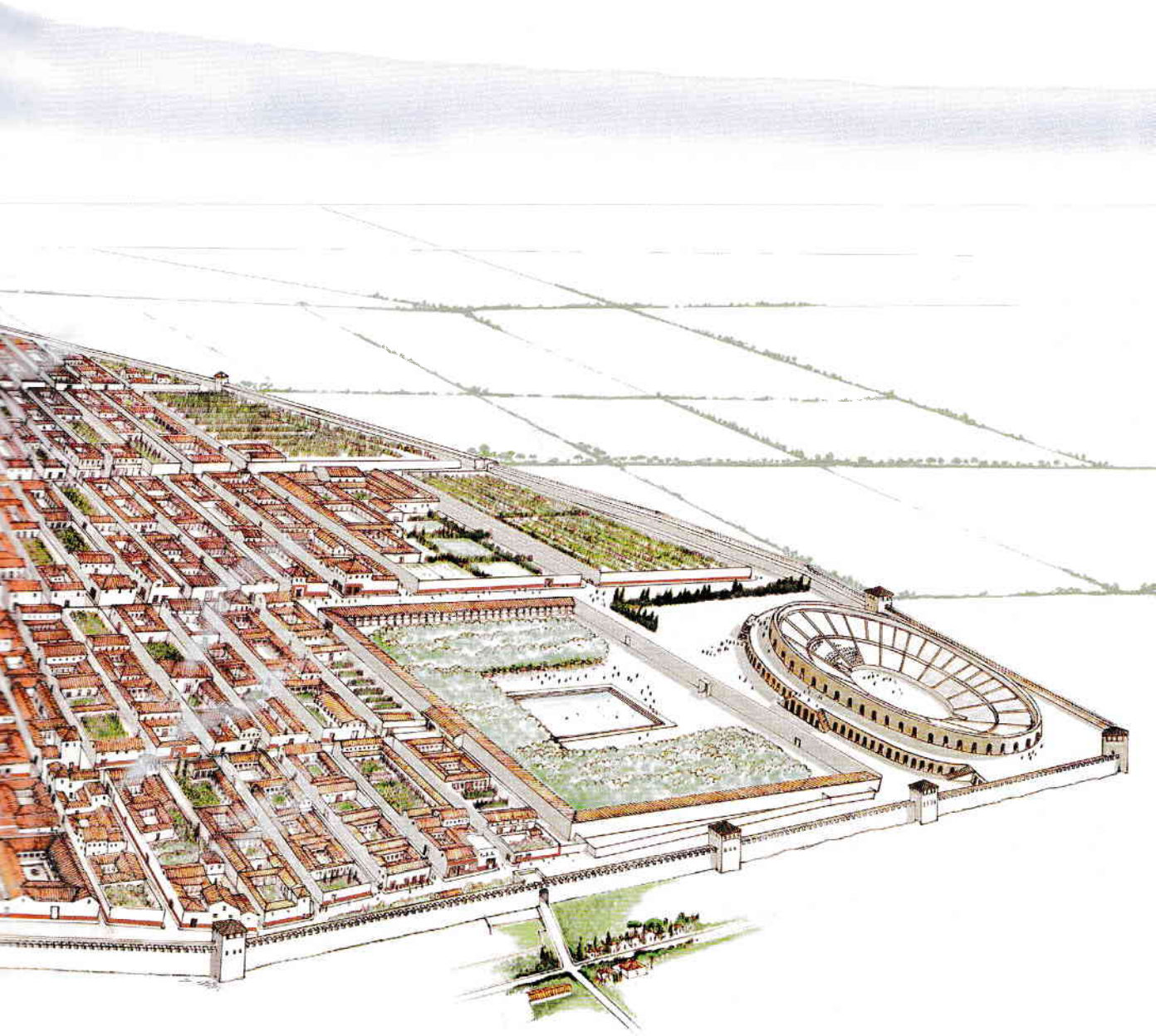
număr, iar fiecare intrare din această insulă (din latinescul *insula*) a fost de asemenea numerotată. Astfel, VIII.4.5 reprezintă adresa unei case sau prăvălii din Regiunea VIII, Insula 4, intrarea 5.

Ulterior, s-a aplicat un sistem similar și pentru Herculaneum, deși numărul mult mai mic de excavații a demonstrat că nu este necesară împărțirea pe regiuni a orașului. Toate cercetările moderne respectă aceste convenții.

*Reconstituire a
Pompeiului antic, așa
cum ar fi arătat înainte de
sfârșitul violent
și neașteptat din anul
79 d.Hr.*

Această scenă din port – descoperită într-una din vilele din Stabiae – oferă o posibilă imagine a porturilor din regiune. Portul este construit masiv, iar digurile sunt împodobite cu statui. Un număr de corăbii sunt ancorate la țarm, iar pe fundal se pot vedea bărci de pescuit.

Pompei

Pompei era situat în sudul Campaniei, între Napoli (Neapolis antic) și Sorrento (Surrentum antic), și în apropiere de mare. Așezat pe un curs preistoric de lavă care se întindea până la mare, acesta domina râul Sarno, odată mare și navigabil. Vizitatorului îi va fi greu astăzi să vadă toate acestea întrucât erupția din anul 79 d.Hr. a distrus complet relieful zonei. Sarno își are cursul acum mai spre sud, și nu poate fi văzut de pe zidurile orașului. Și coasta este cu aproximativ 1 km mai departe de oraș față de cum era în Antichitate. Pompeiul antic era în esență un port, poziționat strategic. Această poziție, pe malul râului Sarno în câmpia fertilă a Campaniei, oferea o prosperitate economică importantă și probabil un control asupra importului și exportului de bunuri în zona văii Sarno.

Dezvoltarea Pompeiului

Secolele X–VIII î.Hr.

Există posibilitatea existenței unei mici așezări preistorice la Pompei.

Secolele VIII–VI î.Hr.

În Campania se pun bazele unor așezări grecești și etrusce.

Secolul VI î.Hr.

Întreaga structură de azi a Pompeiului este fortificată, iar sistemul de străzi este proiectat. Există două sanctuare importante, Templul lui Apollo și Templul doric.

Secolul V î.Hr.

Samniții preiau controlul asupra multor orașe grecești și etrusce din Campania, inclusiv asupra Pompeiului.

Secolul IV î.Hr.

Pompei face parte probabil dintr-o alianță de așezări samnite având centrul la Nuceria, din care făceau parte și Herculaneum, și satele din valea râului Sarno.

Sfârșitul secolului IV / începutul secolului III î.Hr.

Roma cucerește golful Napoli, iar Pompei devine oraș „aliat” sub stăpânirea romană. În această perioadă, Pompei este în continuare o așezare preponderent agricolă.

218–210 î.Hr.

Cel de-al doilea război punic. În urma victoriei romane asupra lui Hannibal, Pompeiul trece printr-o perioadă de prosperitate economică. Până la începutul secolului II î.Hr., orașul este construit în totalitate.

90 î.Hr.

Pompei, împreună cu multe alte orașe aliate din Italia, solicită cetățenie deplină și se ridică împotriva Romei în Războiul Social.

89 î.Hr.

Dictatorul roman Sulla cucerește Pompeiul.

80 î.Hr.

Pompei este reîntemeiat, drept „colonie” romană, „Colonia Cornelia Veneria Pompeianorum”.

59 d.Hr.

Are loc o dispută în interiorul amfiteatrului între locuitorii din Pompei și cei din Nuceria. Jocurile de gladiatori sunt interzise timp de 10 ani.

63 d.Hr.

Un cutremur puternic în zonă produce pagube serioase în Pompei.

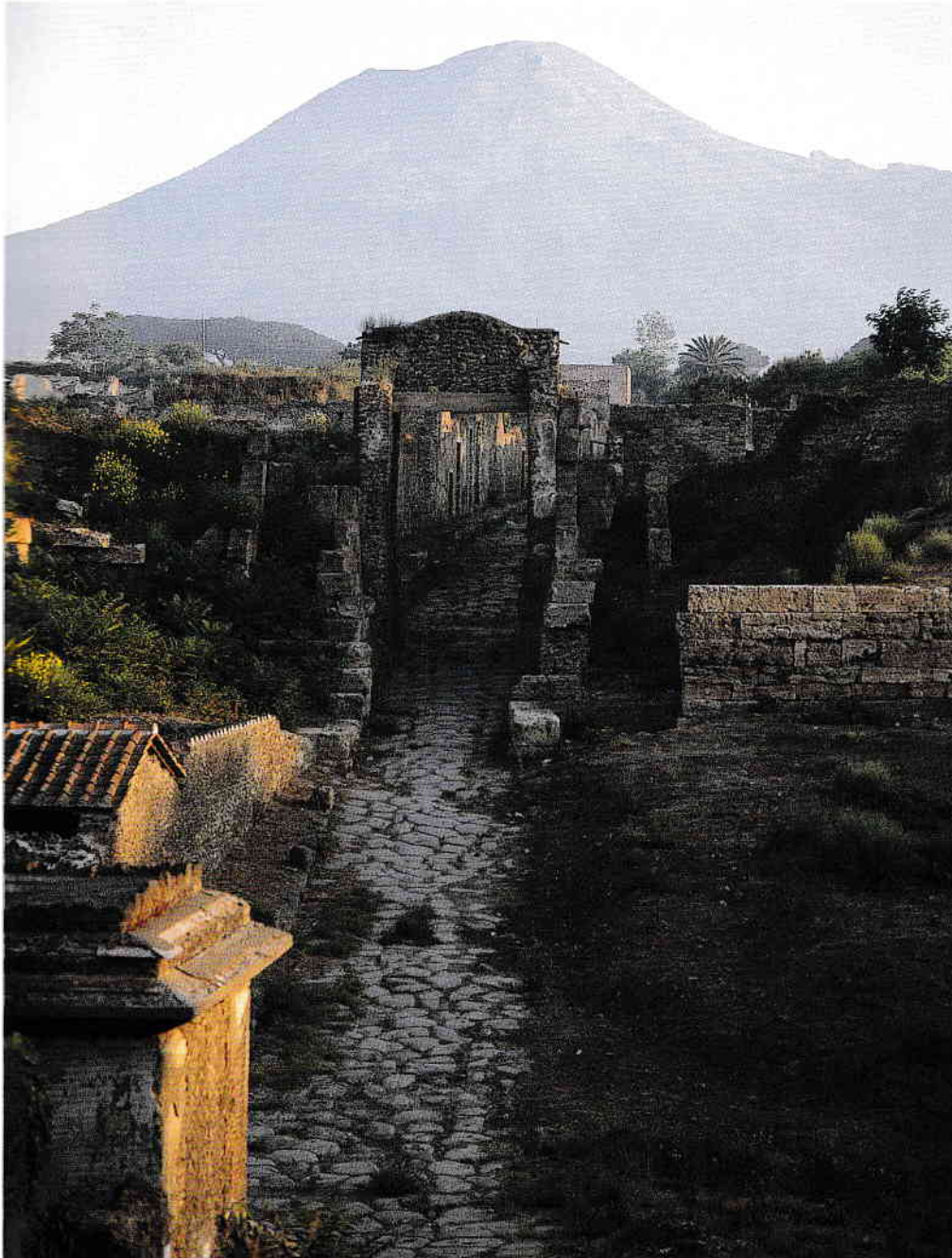
79 d.Hr.

Pompei este distrus, apoi îngropat, în urma erupției vulcanului Vezuviu.

Geograful grec Strabo susținea că Pompeiul era port pentru Nola, Nuceria (Nocera) și Acerra (Acerra).

Nu e nici o surpriză întemeierea unei așezări în acest loc încă din secolul VI î.Hr. cel puțin, sau interesul arătat de diferite grupuri culturale – grecii, etruscii, samniții și romanii – față de dezvoltarea sa urbanistică de-a lungul secolelor până la distrugerea din 79 d.Hr. Încă de la începuturile sale, orașul a fost înconjurat de o structură de ziduri pentru protejarea

așezării, dar și a terenului agricol. Intrarea în oraș era permisă prin șapte porți fortificate. În timp, terenul agricol din spatele zidurilor a fost acoperit de case și instituții publice, de-a lungul pantei de lavă preistorică, înclinată vizibil de la nord la sud. La poalele pantei erau așezate multe temple importante pentru a putea fi mai ușor de remarcat și de pe râu și de pe mare, proiectate astfel pentru a sublinia puterea deținută de zeii patroni ai Pompeiului. La momentul distrugerii, Pompeiul avea un

Zid defensiv ce înconjură Pompeiul din secolul VI î.Hr. Poarta Nuceria, în sudul orașului, era una din cele șapte porți fortificate din zid. În afara zidurilor, drumurile principale către oraș erau marcate de mormintele locuitorilor săi.

set complet de instituții publice, – temple, teatre, băi, clădiri administrative și amfiteatre –, dar și case, prăvălii și ateliere. Această gamă vastă de clădiri și aspectele diferite ale vieții pe care o reprezintă au menținut interesul manifestat de anticari, savanți și turiști, de la descoperirea orașului în anul 1748.

Herculaneum: o locație nesatisfăcătoare

Herculaneum se întindea la poalele Vezuviului, la 16 km depărtare de Pompei. Era așezat între două izvoare pe un platou de lavă îndreptat spre mare, iar scriitorii antici lăudau portul sigur și clima plăcută, propice pentru locuit. Ca urmare, acesta devine în perioada romană o stațiune de odihnă la modă. În secolul I î.Hr., romanii au construit multe vile luxoase la periferia orașului, una dintre ele aparținând împăratului Caligula, atras fiind de climă și rețeaua de drumuri foarte bună. Case grandioase cu pravești spectaculoase s-au construit pe terasament, au fost elaborate complexe de băi publice și clădiri, unele donate de figuri romane importante care ocroteau orașul.

Pompei a primit atât de multă atenție încât s-a trecut cu vederea faptul că săpăturile au început mai întâi la Herculaneum. Acesta a fost descoperit primul (în 1738) și au fost săpate galerii pentru căutarea de statuete antice și artefacte valoroase. Dar o astfel de excavare era dificilă și periculoasă, și astfel atenția s-a îndreptat către Pompei. Vezuviul a îngropat cele două orașe în moduri diferite. Pompei era mai aproape de suprafață, iar materia ce îl acoperea permitea o excavare mai ușoară. Cu cât se dezvăluiau mai multe, cu

(Dreapta jos) Vedere asupra ruinelor excavate în Herculaneum, așezat mai jos de Vezuviu și îngropat sub 20 m de cenușă vulcanică în anul 79 d.Hr. Pe fundal se poate vedea Ercolano, orașul modern de azi. Porțiuni din Ercolano au fost demolate la începutul secolului XX pentru a se permite excavarea în aer liber a acestei mici porțiuni din Herculaneum.

Dezvoltarea orașului Herculaneum

Nu se știe nimic despre întemeierea orașului Herculaneum; literatura antică îi atribuie lui Hercule întemeierea acestui oraș la întoarcerea sa din Iberia.

Secolul IV î.Hr.

Herculaneum (ca și Pompei) face parte din Liga Nucierană.

89 î.Hr.

Herculaneum este ocupat de italice în timpul Războiului Social împotriva Romei.

Secolul I î.Hr.–79 d.Hr.

Regiunea dimprejurul orașului Herculaneum e la modă ca stațiune de vacanță. Multe dintre construcțiile și restaurările din oraș datează din această perioadă.

atât erau mai atrași cei care excavau, turiști și studenți. De cealaltă parte, Herculaneum a fost îngropat sub 20 m de reziduuri vulcanice. Ceea ce înseamnă că doar o mică porțiune din oraș – 4,5 ha dintr-o suprafață estimată la 20 ha – a fost descoperită în întregime, studiată sumar, făcută publică și vizitată. Din păcate este dureros, având în vedere farmecul aparte al orașului față de Pompei, mai ales că lemnul

Alte date importante din perioada romană

**343–341 î.Hr.,
327–304 î.Hr. și
298–290 î.Hr.**

Războaiele samnite între Roma și samniți. La sfârșitul acestei perioade, Roma controla Campania.

218–210 î.Hr.

Al doilea război punic dintre Roma și Cartagina. Hannibal traversează Alpii pentru a invadeza Italia.

44 î.Hr.

Asasinarea lui Iulius Caesar.

31 î.Hr.

Octavian îl înfrânge pe Marc Antoniu și devine primul „împărat” al Romei, luându-și numele de „Augustus” în anul 27 î.Hr.

27 î.Hr. – 14 d.Hr.

Domnia lui Augustus.

14–37 d.Hr.

Domnia lui Tiberiu.

37–41 d.Hr.

Domnia lui Caligula.

41–54 d.Hr.

Domnia lui Claudiu.

54–68 d.Hr.

Domnia lui Nero.

68–69 d.Hr.

Anul celor patru împărați.

69–79 d.Hr.

Domnia lui Vespasian.

79–81 d.Hr.

Domnia lui Titus.

și materialele organice sunt mai bine conservate decât cele din Pompei, iar etajele superioare ale multor case (precum și mărturiile unor apartamente separate în complexul de case) se pot vedea și astăzi.

Modul în care Pompei și Herculaneum au fost îngropate de Vezuviu în 79 d.Hr. ne oferă posibilitatea de a urmări pașii locuitorilor lor,

pe aceleași străzi antice, deși atestarea arheologică nu este perfectă – se spune despre Pompei că este o „capsulă a timpului“ sau că a fost „înghețat în timp“ în urma erupției Vezuviului, lucru neadevărat, ce va fi discutat pe larg pe parcursul cărții. Însă Pompeiul s-a conservat mult mai bine decât orice alt sit arheologic, încât încă stârnește un real interes chiar și după 250 de ani de la descoperirea sa.

(Sus) Herculaneum era situat pe un platou de lavă îndreptat spre mare. Această reconstituire oferă o imagine a orașului în totalitatea sa, conform excavațiilor și galeriilor săpate începând cu anul 1738, și învecinarea cu Vila Papyrusurilor.

